

Csekme Ferenc: „*Képek a Parókhíáról*“. III. k. „Concordia“ Marosvásárhely, 1927. 160 l. Egy kedves közvetlenséggel, egészséges humorral és mélyen járó szellemmel megírott könyv. Azon művek közé tartozik, amelyek olvastatják magukat s az ember nem könnyen teszi le, amíg végükre nem ér. A vidéki papi élet örömeit, az iskolai élet feledhetetlen emlékeit olyan bájos és ötletes formákban állítja előnkbe, hogy vele együtt mi is átéljük azokat. Emellett karakterisztikus jellemrajzokat olvasunk benne a vidéki élet névtelen hőseiről, akik a maguk csöndjében építik az istenországát. Aki egy néhány vidám és tanulságos órát akar szerezni magának, az olvassa el Csekme Ferenc esperes könyvét. Megrendelhető a szerzőnél Gornești-Ghernesig (Marosmegye).

KÜLÖNFÉLÉK.

Fekete Pál. A tordátfalvi Fekete-család neve be van írva az unitárius egyház történetébe. Három nemzedéken keresztül derék és áldozatkész tagokat adott a kolozsvári egyházközségnek s ezen keresztül egyházunknak. E családnak sarja volt Fekete Pál, a Kereskedelmi Bank főpénztárnoka s a kolozsvári unitárius egyházközség tiszteletbeli presbitere. A zajtalan, de kitartó munkának, a pedáns rendnek, a nemes egyszerűségnek és a tiszta becsületességnek volt az embere. Nem pályázott a külső elismerésekre, a világ előtt való szereplésre. Állandóan dolgozott, mégis úgy élt, mintha nem is lett volna közöttünk. A kolozsvári egyházközségben a pénztárnoki teendőket egy évtizeden át díjtalanul végezte. A közvagyonot annál éberebb szemekre és tisztább kezekre nem is lehetett volna bízni. Egy kristálytisza jellem fejezte be földi pályafutását február hó 24-én, 53 éves korában bekövetkezett halálával. Özvegyén és fián kívül Fekete Gyula testvérét, dr. Gál Kelemen sógorát vesztette az elhunytban. Legyen áldott emlékezte!

A legujabb encyclica. A világháború borzalmas vihara szétzórta az emberiséget s hatalmas választó falakat emelt ember és ember közé. A vihar lecsendesültével legelőbb a keresztény lelkiismeret szólalt meg az emberekben s több irányban kísérleteket

tett, hogy amit a háború elrontott, azt a vallás segítségével helyrehozni igyekezzék, hogy a választófalakat lerombolja s az emberiség szolidaritását ismét helyreállítsa. Ezt a célt szolgálták azok a hangok, amelyek a keresztény lapokban a keresztény egység mellett emelkedtek és azok a kongresszusok, amelyeket a különböző gondolkozású keresztények egy felsőbb lelki harmónia megteremtése érdekében Európa különböző országaiban tartottak. Mi örömmel üdvözöltük ezeket a törekvéseket, mert bennük kísérleteket láttunk a jézusi magasztos eszménynek: Isten országának a megvalósítása felé. És íme most a legújabb encyclicában a pápa is megszólalt e kérdésben, ha a lapok tudósításai helytállóak. Azt vártuk volna „Jézus földi helytartójától“, hogy ezeket a jézusi eszménnyel semmiképpen sem ellenkező törekvéseket messzire hangzó szavával támogatni és elősegíteni fogja. S e helyett — úgy írják a lapok — tiltakozik minden egységesítő törekvés ellen. Csupán csak egy egyesülést ismer el, azt, ha a kath. egyházból kitért hívek oda ismét visszatérnek. Bármilyen önérzetes is legyen a legújabb encyclicának ez a hangja, még sem hisszük, hogy az a hosszú háború által különben megsebzett keresztény szíveknek a vigasztalására és enyhületére szolgál. Ma megértést és szeretetet várunk és kérünk legalább a nemes és ideális törekvésekkel szemben.

Simén Domokos és kora c. tanulmánynak e számunkban közölt folytatása részben szerző költségén jelent meg.

A humanista vita újabb folyamánként alább ismertetjük röviden D. Lupton, clevelandi unitárius lelkész cikkét. Mr. Lupton egyike a legjobban készült és leghíresebb unitárius lelkészeknek, ki úgy Bodóczy Sándor és Lőrinczi László lelkészeinkkel, mint e sorok írójával szemben ott időzésük alkalmával a legnagyobb szeretetet és előzékenységet tanúsította. A kis értekezés címe: Egy theista a humanistákhoz. Sorra veszi a humanisták 3 alapelvét, amit azt C. Reese: Humanismus c. munkájában megszővegezte. I. „A humanizmus az a meggyőződés, hogy az emberi életnek felbecsülhetetlen értéke van.“ Erre Lupton azt feleli: Channing életének és prédikálásának alapelve volt a fenti kitétel, Channing pedig theista volt. II. „A humanizmus az a törekvés, mely az emberi élményeket emberi kutatások alapján kívánja megérteni.“ Erre Lupton: Amióta az unitarizmus szakított a természetfeletti kinyilatkoztatás gondolatával, fenti tétel mindenkinek természetyszerű

hitvallása volt. Ez nem egyéb, mint Parker Tivadar mottojának újrászövegezése: „Nem a tekintély az igazságért, hanem az igazság a tekintélyért...“, más szavakkal: nem a tekintélyen alapul az igazság, hanem megfordítva: a tekintély alapul az igazságon. III. „A humanismus az a törekvés, mely az emberi élményt meg akarja gazdagítani az ember képességeinek és a körülöttünk levő adottságoknak legszélsőbb határaiig.“ Lupton: Ez is igazi „orthodox“ unitárius elv, melyet ezer és ezer unitárius hirdetett és gyakorolt száz éven keresztül. Lásd az unitárius nagyok túlnyomóan nagy százalékát az emberies és jótékony mozgalmak haladásának mezején.

E három tételre való felelet után Mr. Lupton tovább megy és kimutatja, hogy ez elvek nem mondanak semmi olyat, mely a humanizmust a theismustól elválasztaná. Hanem igenis a humanista hallgatás mindenről, ami Istenre vonatkozik s e fogalom gyakori gúnyos lemosolygása már olyan dolgok, melyek nemcsak a theismustól választják el a humanistákat, hanem azzal a színnel ruházzák fel őket, amit közönségesen „atheista“ névvel neveznek. A végén felhívja Mr. Lupton theista lelkésztársait, hogy kezdjenek barátságos, de lényegigmenő vitatkozásokba humanista kollégáikkal, hátha így sikerül meggyőzni őket arról, hogy 1. modern unitárius theista világerért sem gondolja, hogy az Isten valami öreg, szakállas bíró, ki, mint valami bábukat mozgatja az embereket a világ színpadán, és hogy 2. többet ér Istennek érthető, modern értelmezése és az annak nyomán előállott vallásos élmény az emberek lelkeiben, mint az atheismus, vagy enyhén szólva: „nem — theismus“.

Sz. I. S.

Maxwell Savage, Worcester, Mass. unitárius lelkésze indítványozza a következő keresztelési szertartást és ágendát. Érdekesége miatt kivonatban ismertetjük. I. Bibliai rész olvasása (Jézus: engedjétek hozzám a kisdedet, stb.). II. Szülőkhöz, vagy keresztszülőkhöz intézett beszéd. (A gyermek Isten adománya, de mi vagyunk felelősek érte. Baj, gond és megpróbáltatások világába hoztuk ezt a kisdedet, ügyelnünk kell hát, hogy el ne vesszen benne. Nevelnünk kell őt saját maga és mások megbecsülésére. Ezekkel a gondolatokkal készülünk most ezt a kisdedet Istennek gyermekévé fogadni. Ez a víz, melyet fejére öntök és ezek a virágok, melyeket ráhelyezek, legyenek szimbolumai eljövendő élete tisztaságának, gyöngédségének és igazságának. Ti, mint szülők és keresztszülők, ígértek-e, hogy ezekre fogjátok ezt a kisdedet nevelni? (Felelet: Igerjük.) III. A keresztelés. (E víznek, mint a tiszt-

taság jelképének és e virágoknak, mint egy szép élet ígérőinek érintésével, felszentellek téged — Istennek és az ő igazságának követőjévé. Amen.) IV. Utóima. (Mint nálunk.)

Sz. I. S.

A protestantizmus győzelme az angol parlamentben.

Angliában az anglikán és a katolikus egyház közötti surlódások megszüntetése céljából elhatározták az u. n. „Prayer book“-nak a reformját, mely még 1662-ben keletkezett volt. Ez a könyv az anglikán egyház dogmáját és liturgiáját foglalja magában. A reformjavaslatot a canterbury-i érsek vezetése alatt álló párt olyan módon készítette elő, hogy benne a katolikus egyház felé hajlott s annak különböző engedményeket tett, különösen az állényegülés tekintetében. Az így elkészült javaslat a parlament elé került, ahol heves viták és harcok után a többség elvetette éppen a katholicizmusnak tett engedmények miatt s visszaadni határozta a zsinatnak a kifogásolt részek újra dolgozása céljából. A parlament szabadszelleme állásfoglalása mindkét oldalon mély hatást gyakorolt. A canterbury-i érsek könnyezve hagyta el a parlament épületét, mert 20 évi békekisérletének a dugába dőlését látta a határozatban. Míg a szabadabb szellemű képviselők örömmujongva ilyen kiáltással távoztak: „Megmentettük a protestantizmust!“ Sokan e határozat után súlyos kulturharc fellángolását jósolják Angliában.

—i.

Reklámozás az éltető eleme minden üzletnek. Az angolok ép úgy, mint az amerikaiak nem látják be, hogy miért ne reklámoznák egyházaikat ép annyira, mint egy kenyérgyárat, vagy egy új automobilt. Nemrégén a New-York Advertising Club díjat tűzött ki a legjobb egyházi reklám részére, melyet Dr. W. Russel Bowie New-Yorki-i lelkész nyert meg. A reklám szövegét alább adjuk:

Ideálok nélkül az élet üres;

Cél nélkül pedig lapos;

Ihlető erő nélkül semmibe fül.

Az egyház ad az embereknek ideálokat, célokat és ihlető erőt.

Próféták, hősök és Jézus Krisztus életében az egyház élénk állítja azokat az ideálokat, melyek által a jellem és a munka felbecsültetik. Az egyház hív minden embert, hogy jöjjenek az Istenországa megvalósításában segíteni s ebben megmutatja azt a célt, mely megváltoztatja az értelmét mindennek, amit az ember tesz. Közös hitben és közös célért munkálkodva az Egyház közvetíti emberi életéken átszűrve Isten átformáló erejét.

Sz. I. S.

Ferencz József emlékezete. A Keresztény Magvetőnek jelen évi 2-ik füzetét egészen Ferencz József püspök úr emlékezetének szenteljük.

Ferencz József püspökünk meghalt. (1835—1928).

A „Keresztény Magvető“ jelen füzete már csaknem teljesen készen volt. Annak elején örömmel közöltük ős főpásztorunk üdvözlő sorait a 60-ik évforduló alkalmából; mert ő volt az egyetlen élő tanuja e folyóirat megalapításának s ő kísérte a legélelkebb figyelemmel és érdeklődéssel 60 évi pályafutásában. Emlékeit is abban a tudatban bocsátottuk olvasóink rendelkezésére, hogy minden, amit ő ír, a legnagyobb érdeklődésre számíthat, mert életének minden eseménye szoros kapcsolatban van egyházunk életével. Akkor még nem hittük, hogy eme tiszta látástól, meleg lelkesedéstől és bizó reménységtől sugárzó cikkekben hattyú-dalát adjuk át olvasóinknak. Annál lesújtóbb volt az első hír, amely tudtunkra adta, hogy leesett a mi fejünknek koronája s főpásztorunk 1928 február 19-én reggeli $\frac{1}{2}$ órakor 93 éves korában befejezte egy egész század történelmét magábanfoglaló földi életét. A mulandóság lebírhatatlan gondolatától lesújtva, de mégis a jó Istenben helyezett rendületlen bizalommal álljuk körül koporsóját s lelkünk szemei előtt még egyszer elvonulnak Istentől megáldott szép és gazdag életének az emlékei.

Az Isten kiváltságos erővel áldotta meg s kiváltságos szerepet is juttatott neki földi életében. Lelki-világa méltó tárgya lehet a beható tanulmányozásnak; mert abban megtalálhatók mindazok a talentumok, amelyek őtet vezéregyéniséggé és sokaknak világító szövétnekévé emelték. Vannak emberek, akiket minden